

ዳኞች:- ተገኔ ጌታነሀ

ሐገሥ ወልዱ

አልማው ወሌ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሤ

አመልካች:- አቶ ዮሐንስ ታደሰ - ቀረበ

ተጠሪ:- ወ/ሮ አማራች መንገሻ ጠበቃ አቶ ምክሩ ወ/አረጋይ - ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

የአሁኑ አመልካች ለሥር የመ/ደ/ፍ/ቤት ያቀረበው ክስ ፍሬ ቃሉ ተከላኝ /ያሁን ተጠሪ/ የአደረገውን የወሰን ምልክት ስምምነት በመጣስና በውሳኝን በተስማማንበት መሠረት ባለመፈፀም ከፍ/ቤት የተሰጠ ትዕዛዝ ሳይኖር ሀሰተኛ የአጥር ፈቃድና ህገ ወጥ የይዘታ ማረጋገጫ በመያዝ አጥፊን በማፍረስ፣ የወሰን ምልክት በማጥፋትና ቀደም ሲል ከወ/ሮ ይርግዱ ሳሙኤል ወራሾች ከነ ወልደየስ አምባዬ በግዥ ካገኘቸው ቦታ አልፋ በንብረቶቹ ላይ ጉዳት ያደረሰችና አዲስ አጥር ስላጠረች በህገ ወጥ መንገድ ያጠረገውን አጥር አፍርሳና የራሴን ያፈረሰችውን አጥር መልሳ በመሣጠር ቀደም ሲል በገባነው ውል መሠረት እንደትፈጽም ይወሰንልኝ የሚል ነው።

የሥር ተከላኝም በሰጠቸው መልስ ይዘታው የከላኝ ስለመሆኑ ማስረጃ ስለሌለው ክስ የማቅረብ መብት የለውም፣ በዚህ ጉዳይ ለአምስት ተደጋጋሚ ጊዜያት በተለያዩ መዛግብት ክስ ሲያቀርብ የቆየ በመሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 5 መሠረት ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል፣ ከላኝ እንደሚለው ሳይሆን ቦታውን ያጠርኩት ከአዲስ አበባ ከተማ መስተዳድርና ከሥራና ከተማ ልማት ጽ/ቤት በተሰጠኝ ፈቃድ ሲሆን ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ታጥሮ ያለ የግል ይዘታዬ ነው፣ በንብረቱም ላይ ያደረሰኩት ጉዳት የለም። ነገር ግን ዛፍ ተቆረጠብኝ ለሚለው ዛፍ ጉዳት የሚያደርስ መሆኑ ታውቆ የደን ሚኒስቴር እና ፖሊስ ያስቆረጡ ስለሆነ አይመለከተኝም፣ ከዕርቅ ስምምነት ውጪ ስለመሥራቴም ከላኝ ያቀረበው ማስረጃ ካለመኖሩም ሌላ ከላኝ የተከላኝን ይዘታ 2x4 ሜትር የሆነውን አልፎ በመያዝ በጉልበት እየተጠቀመበት ስለመሆኑ የካርታ ቁጥሩ ጄ አይ ኤስ 5556 የሆነ ያረጋግጣል በማለት የከላኝ ክስ ውድቅ ተደርጎ ኪሣራ ከፍሎ መዝገቡ እንዲዘጋ አመልክታለሁ ብላለች።

የሥር የመ/ደ/ፍ/ቤትም የግራ ቀኝን ክርክር ከመረመረ በኋላ በ24/10/2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት በሰጠው ፍርድ በአዋጅ ቁጥር 361/95 መሠረት ካርታ የመስጠትና የመሠረዝ ሥልጣን የክፍለ ከተሞች ነው። በመሆኑም ከላኝ ካርታው የተሰጣት ያለአግባብ ነው የሚል ከሆነ ካርታውን

የሰጠውን ክፍል እንዲሰርዝ ከሚጠይቅ ውጪ ጥያቄውን ለፍ/ቤት ማቅረብ የለበትም በማለት የከላሽን ክስ ውድቅ አድርጎብታል። ከላሽ አላአግባብ ተከላሽን በመክሰሱ ምክንያት ለወጣው የጠበቃ አበል ብር 10,000/አሥር ሺህ/ እንዲከፍል ወስኗል።

በዚህ በሥር የመ/ደ/ፍ/ቤት ውሣኔ ቅር በመሰኘት የአሁኑ አመልካች ለሥር ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ያቀረበ ሲሆን ከፍተኛው ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ወገን ካከራከረ በኋላ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348/1/ መሠረት የሥር ፍ/ቤት ውሣኔን በማጽናት ለሥር መ/ሰጪ የወጪና ኪሣራ የመጠየቅ መብት ጠብቆላታል። በዚህ መሠረት የሥር መልስ ሰጪ የወጪ ዝርዝር ጥያቄ ለከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ በመዝገብ ቁጥር 82975 በቀን 24/12/2002 በተሰጠ ፍርድ ብር 6,000/ስድስት ሺህ/ ይግባኝ ባይ /ያሁን አመልካች/ ለመልስ ሰጪ /ለአሁኗ ተጠሪ/ እንዲከፍል ተወስኗል።

የሰበር አመልካችም የሥር ፍ/ቤቶች በፍሬ ነገሩም ሆነ በወጪ ዝርዝር ላይ በሰጡት ውሣኔ ቅር በመሰኘት አቤቱታውን ለዚህ ችሎት አቅርቧል። በዋነኑም አመልካች የጠቀሳቸው የቅሬታ ነጥቦች፡-

እኔ ለሥር ፍ/ቤት ያቀረብኩት ክስ እንደውሉ እንዲፈጸምልኝ ሆኖ ሳለና ካርታ ይሠረዝልኝ በሚል ተቀጥሮ ክሱ ውድቅ መደረጉ፣ እንዲሁም በሥር መ/ደ/ፍ/ቤት ብር 10,000 የጠበቃ አበል እንድከፍል መወሰኑና ከፍተኛ ፍ/ቤትም ድጋሚ ኪሣራ እንድከፍል መወሰኑ ያለአግባብ ነው የሚሉ ናቸው። ተጠሪዎ ጠበቃ አማካይነት በሰጠቸው መልስ አመልካች የተጠሪው ይዞታ 500 ካ.ሜ ሲሆን 900 ካ.ሜ ካርታ ድንበሩን በመግፋት ያወጣቸው ህገ ወጥ ካርታ ይሠረዝልኝ በማለት በተደጋጋሚ የሚከራከር ሲሆን ህገ ወጥም ሆነ ህጋዊ ካርታን ለማሠረዝ የሚቀርበው አቤቱታ በአዎጅ ቁጥር 361/95 ሥልጣኑ የክፍለ ከተማ በመሆኑ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ የሚነቀፍ አይደለም፣ አመልካችና ተጠሪ ቦታን በሚመለከት ያደረገው ስምምነት የለም፣ አለ ቢባል እንኳን ከ1985 ጀምሮ ክሱ እስከቀረበበት ድረስ በ10 ዓመት ይርጋ ቀሪ የሚሆን ነው። በፍ/ብ/ህ/ቁ. 1727 መሠረት በምስክሮች ፊት ያልተረጋገጠ፣ በውል አዋዋይ ቀርቦ ያልተመዘገበና ተጠሪ ያልፈረምኩበት በአመልካች ብቻ የቀረበ ውል ተቀባይነት የለውም በማለት በሥር ፍ/ቤቶች ውሣኔ ላይ የተፈጸመ የህግ ስህተት ባለመኖሩ ወጪና ኪሣራ የመጠየቅ መብት ተጠብቆ መዝገቡ እንዲዘጋ ጠይቃለች። የግራ ቀኙ ክርክር ከዚህ በላይ በተገለፀው አኳኋን የቀረበ ሲሆን እኛም የሚከተሉትን ጭብጦች በመያዝ መዝገቡን መርምረናል።

1. ውሉ ሲፈጸም የሚችል ነው ወይስ አይደለም;
 2. አመልካች በሁለቱም የሥር ፍ/ቤቶች እንዲከፍል የተወሰነበትን የጠበቃ አበል በሙሉ መክፈል አለበት ወይስ የለበትም;
- 1ኛን ጭብጥ በተመለከተ አመልካች ይፈጸምልኝ በማለት ከክሱ ጋር አይይዞ ያቀረበው ሚያዝያ 04 ቀን 1991 ዓ.ም አመልካችና ተጠሪ በቀድሞ አጠራር በወረዳ 17 ቀበሌ 14 አስተዳደር ጽ/ቤት ስምምነታቸውን የገለጹበት ማመልከቻ ሲሆን ፍሬ ቃሉም የአሁኑ አመልካች እና ይዞታውን ላሁኗ ተጠሪ ሸጠዋል የተባሉት እነ ወልደየስ አምባዬ የሚፈጽሙትን የወሰን መግፋትና የፍርድ ቤት ክስ በመተው ከአስፋልት መንገድ ጀምሮ ነባር አጥር ታጥሮ በኻላን ታይቶ የተነሣው የወ/ሮ ይርገዱ ሣሙኤል የካርታ ቦታ ኻላን የወሰን ድንጋይ ከታች በአቶ ደስታ መሐመድ አጥር መሠረት ቀጥታ ሆኖ የፈረሰው የአመልካች ነባር አጥር በነበረበት መሠረት ድንበራችን መሆኑን ለቀበሌ እናረጋግጣለን የሚል ነው።

ተዋዋይ ወገኖች ሁሉ የሚዋዋሉበትን ጉዳይ እንደመሰላቸው የመወሰን መብት ያላቸው ሲሆን ሕግ የወሰናቸውንና የክለክላቸውን ነገሮች ግን ሊያከብሩ እንደሚገባ የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1716 ይደነግጋል። ህግ የወሰናቸውንና የክለክላቸውን ነገሮች ባለመገንዘብ ወይም ባለማክበር የሚደረጉ ውሎች የማይፀኑና የማይፈፀሙ ናቸው።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ አመልካችና ተጠሪ የሚከራከሩት በከተማ መሬት ነው። የገጠርም ሆነ የከተማ መሬትና የተፈጥሮ ሀብት ባለቤትነት መብት ደግሞ የመንግስትና የሕዝብ ብቻ መሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 40/3/ ተደንግጓል። በመሆኑም በመንግሥትና በህዝብ መሬት ላይ ግለሰቦች አንዱ ሰጪ ሌላው ተቀባይ በመሆን የባለቤትነት መብት ሊመሠርቱ አይችሉም።

በሌላ በኩል የሚያከራክረው ቦታ የከተማ ቦታ እስከሆነ ድረስ በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 11/2//ሰ/ መሠረት ተጠሪዎች የአመልካችን ይዞታ አልፋ ስለመያዝ በከተማው ክልል ውስጥ የሚገኘውን መሬትና የተፈጥሮ ሀብት በሕግ መሠረት ለማስተዳደር ሥልጣን ለተሰጠው የከተማው አስተዳደር ማመልከት ነበረበት። ይህን መብቱን ለመጠየቅ ደግሞ አመልካች ተጠሪዎ አልፋ ይዛብኛለች በሚለው ቦታ ላይ የባለይዞታነት መብት ያለው ስለመሆኑ የባለይዞታነት ማረጋገጫ ካርታ ሊኖረው ይገባል።

ተጠሪም በህገ ወጥ መንገድ የባለ ይዞታነት ማረጋገጫ ካርታ ተሰጥቷታል ለሚለውም ህገ ወጥ መሆኑንና አለመሆኑን መመርመርና ህገ ወጥነቱ ሲረጋገጥ መሠረዝ የሚችለው ይኸንኑ ማስረጃ ለመስጠት በህግ መብት የተሰጠው የከተማው አስተዳደር አካል መሆኑን ከዚህ በፊት ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ. 22719 ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም በአመልካች የአ/አ ከተማ አስተዳደር ሥራና ከተማ ልማት ቢሮ ተተኪ የመሬት ልማትና አስተዳደር ባለሥልጣንና በተጠሪ አቶ ነጋሽ ዱባለ መካከል በተደረገው ክርክር ከሰጠው የህግ ትርጉም መገንዘብ ይቻላል። የሰበር ችሎቱም የሚሰጠው የህግ ትርጉም በተመሳሳይ ጉዳዮች ላይ በየትኛውም ፍ/ቤት የአስገዳጅነት ባሕሪ ያለው መሆኑን አዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2/1/ ስለሚደነግግ የሥር ፍ/ቤት ይኸንኑ የህግ ትርጉም መሠረት በማድረግ ካርታ ማሰጠትም ሆነ ማሠረዝ የፍ/ቤት ሥልጣን አይደለም በሚል የወሰነው ከዚህ በላይ በተገለጹ ምክንያቶች የተነሳ አመልካች እንዲፈፀምለት ያቀረበው ውል የማይፈፀምና ካርታ የማሰጠትም ሆነ የማሠረዝ ሥልጣን የፍ/ቤት ሳይሆን የአስተዳደር መሥሪያ ቤት በመሆኑ በውሳኔው ላይ ይህን ጭብጥ የሚመለከት የተፈፀመ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የለም ብለናል።

2ኛው ጭብጥ የጠበቃ አበልን በሚመለከት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ነው። በመ/ደ/ፍ/ቤት በተደረገው ክርክር አመልካች ለተጠሪ የጠበቃ አበል ብር 10,000/አሥር ሺህ/ ፣ በከፍተኛ ፍ/ቤት በተደረገው ክርክር ደግሞ ብር 6,000.00 /ስድስት ሺህ/ እንዲከፍል ተወስኖበታል። በጠቅላላው አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍል የተወሰነበት ብር 16,000/አሥራ ስድስት ሺህ ብር/ ነው።

ለሥር መ/ደ/ፍ/ቤት የሥር ከሳሽ /አመልካች/ ክሱን በ24/03/2001 ዓ.ም ያቀረበ ሲሆን ተጠሪም ፍ/ቤት ቀርባ ለክሱ መልስ የሰጠችው በ4/07/2001 ዓ.ም መሆኑንና ፍ/ቤቱም የሥረ ነገር ሥልጣን የለኝም በሚል የአመልካችን ክስ ውድቅ ያደረገው በ24/10/2001 መሆኑን የሥር ፍ/ቤት መዝገብ ያመለክታል። ተጠሪዎ ፍ/ቤት ቀርባ ክርክር ከጀመረችበት ጊዜ አንስቶ በጉዳዩ ፍርድ እስከተሰጣት ጊዜ ተጠሪዎ ጠበቃዎ ፍ/ቤት የተመላለሙበት ጊዜ አጭር ነው። ፍርዱም ብዙም

ለውሃኔ የሚረዱ ማስረጃዎችን መመርመር ሳያስፈልግ በሥር ነገር ሥልጣን መዝገቡ የተዘጋበት ነው።

ከፍተኛው ፍ/ቤትም ቢሆን ያስቀርባል በሚል ካከራከረ በኋላ በፎርም የፍትሐብሔር ሥ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348/1/ን በመጥቀስ የሥር መ/ደ/ፍ/ቤት ውሃኔን አጽንቷል። ከዚህ አንጻር ሲታይ የተጠሪ ጠበቃ በፍ/ቤት ቀጠሮዎች በዚህ ጉዳይ ለብዙ ጊዜ በመመላለስ ተገላግቷል የሚያሰኝ አይደለም።

በመሆኑም ጠበቃው ዕውቀቱን ሥራ ላይ ለማዋል ላበረከተው አስተዋጽኦ እንዲከፍለው የተወሰነው የጠበቃ አበል ከሰጠው አገልግሎት አንጻር ሲታይ ከፍ ብሎ ተገኝቷል። በፍ/ብ/ህ/ቁ. 2635 'ም' ከመጠን በላይ የሚደረገውን የሥራ ዋጋ ዳኞች ሊቀንሱ እንደሚችሉ የተደነገገውም ተዋዋይ ወገኖች ለሙያው ሥራና ተግባር እንዲሁም ክብር ተቃራኒ የሚሆን የሥራ ዋጋ ስምምነት እንዳያደርጉ ለመከላከል ታስቦ ነው።

የሥር ፍ/ቤቶችም ቢሆኑ የቀረበውን የወጪ ዝርዝር ጥያቄ በሚመረመሩበት ጊዜ የቀረበውን የወጪ ዝርዝር ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው የፍትሃብሔር ሕግ ድንጋጌና ሌሎች አግባብነት ካላቸው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. ድንጋጌዎች አንጻር መርምረው መወሰን አለባቸው። ይህ ታልፎ አመልካች ከፍ ያለውን የጠበቃ አበል እንዲከፍል መወሰናቸው መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ነው።

ው ሳ ኔ

1. የሥር የመ/ደ/ፍ/ቤት ኮ/መ/ቁ. 132135 በቀን 24/10/2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት አመልካች የጠበቃ አበል ብር 10,000 /አሥር ሺህ/ እንዲከፍል የሰጠው ውሃኔና የሥር ከፍተኛ ፍ/ቤት ኮ/መ/ቁ. 82975 በቀን 24/12/2002 አመልካች ብር 6,000/ስድስት ሺህ/ እንዲከፍል የሰጠውን ውሳኔ በማሻሻል አመልካች በሁለቱም ፍ/ቤቶች ለወጣው የጠበቃ አበል ብር 2,000/ሁለት ሺህ/ ለተጠሪ እንዲከፈል ወስነናል።
2. አመልካች እንደውሉ ይፈጸምልኝ በማለት ያቀረበው ውል ሊፈጸም የሚችል አይደለም ብለናል።
3. የሥር የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 132135 በቀን 24/10/2001 ዓ/ም በዋለው ችሎት ካርታ የማሠረዝ ክስ የፍ/ቤት ሥልጣን አይደለም በማለት የሥር ከሳሽን ክስ ውድቅ ያደረገውና ከፍተኛው ፍ/ቤትም በመ/ቁ. 82975 በቀን 09/10/2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348/1/ን በመጥቀስ ያፀናው በአግባቡ ስለሆነ አጽንቷል።
4. የዚህን ፍ/ቤት ወጪና ኪሣራ አመልካችና ተጠሪ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
5. መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቅ/መ